

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)

den 6 juni 2024*

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Europeisk utredningsorder – Direktiv 2014/41/EU – Artikel 24 – Hörande genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring – Lagföring i en medlemsstat av en person bosatt i en annan medlemsstat – Möjlighet för den personen att delta i förfarandet genom videokonferens när ingen europeisk utredningsorder har utfärdats”

I de förenade målen *C-255/23* och *C-285/23*,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål, Lettland), av den 28 mars 2023 respektive den 21 april 2023 som inkom till domstolen den 19 april 2023 respektive den 3 maj 2023, i brottmålen

A,

B,

C,

D,

F,

E,

G,

SIA AVVA,

SIA Liftu alianse,

ytterligare deltagare i rättegången:

Rigas tiesas apgabala prokuratūra (C-255/23),

och

A,

* Rättegångsspråk: lettiska.

B,

C,

Z,

F,

AS Latgales Invest Holding,

SIA Meteor Holding,

Meteor Kettenfabrik GmbH,

SIA Tool Industry,

AS Ditton pievadūgyēžu rūpnīca,

ytterligare deltagare i rättegången:

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra

Rīgas tiesas apgabala prokuratūra (C-285/23),

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden T. von Danwitz, domstolens vice ordförande L. Bay Larsen (referent), tillika tillförordnad domare på sjätte avdelningen, samt domaren P.G. Xuereb,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- A, genom I. Balmaks, advokäts,
- Lettlands regering, genom J. Davidoviča och K. Pommere, båda i egenskap av ombud,
- Estlands regering, genom N. Grünberg, i egenskap av ombud,
- Ungerns regering, genom M.Z. Fehér och Zs. Biró-Tóth, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom L. Baumgart, V. Hitrovs, H. Leupold och M. Wasmeier, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 1.1, 6.1 a och artikel 24.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (EUT L 130, 2014, s. 1) och av artikel 8.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (EUT L 65, 2016, s. 1).
- 2 Respektive begäran har framställts i brottmål mot A, B, C, D, F, E, G, SIA AVVA och SIA Liftu alianse (C-255/23) samt mot A, B, C, Z, F, AS Latgales Invest Holding, SIA Meteor Holding, Meteor Kettenfabrik GmbH, SIA Tool Industry och AS Ditton pievadūgyēžu rūpnīca (C-285/23) för grovt bedrägeri i organiserad form, organiserad penningtvätt, missbruk av tjänsteställning samt medhjälp till grovt bedrägeri och grov penningtvätt.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2014/41

- 3 I första meningen i skäl 8 i direktiv 2014/41 anges att "[u]tredningsordern bör ha ett övergripande tillämpningsområde och [därför bör] tillämpas på alla utredningsåtgärder som syftar till bevisinhämtning".
- 4 Artikel 1 i direktivet har rubriken "Den europeiska utredningsordern och skyldigheten att verkställa den". Artikel 1.1 och 1.3 stadgar följande:

"1. En europeisk utredningsorder (nedan kallad *utredningsorder*) är ett rättsligt avgörande som har utfärdats eller godkänts av en rättslig myndighet i en medlemsstat (nedan kallad *den utfärdande staten*) för genomförande av en eller flera specifika utredningsåtgärder i en annan medlemsstat (nedan kallad *den verkställande staten*) i syfte att inhämta bevis i enlighet med detta direktiv.

Utredningsordern får också utfärdas i syfte att inhämta bevis som de behöriga myndigheterna i den verkställande staten redan har i sin besittning.

...

3. Utfärdande av en utredningsorder får begäras av en misstänkt eller tilltalad person, eller av en försvarare på dennes begäran, inom ramen för de rättigheter som är tillämpliga på försvaret och i överensstämmelse med nationella straffrättsliga förfaranden."

- 5 Artikel 3 i direktivet, med rubriken ”Den europeiska utredningsorderns räckvidd”, har följande lydelse:

”Utredningsordern ska omfatta samtliga utredningsåtgärder, med undantag av inrättandet av en gemensam utredningsgrupp och bevisinhämtning inom en sådan grupp, enligt artikel 13 i konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater (nedan kallad *konventionen*) och rådets rambeslut 2002/465/RIF [av den 13 juni 2002 om gemensamma utredningsgrupper (EGT L 162, 2002, s. 1)], utom för tillämpningen av artikel 13.8 i konventionen och artikel 1.8 i rambeslutet.”

- 6 Artikel 6 i direktiv 2014/41 har rubriken ”Villkor för utfärdande och översändande av en utredningsorder”. I artikel 6.1 föreskrivs följande:

”Den utfärdande myndigheten får endast utfärda en utredningsorder om den har konstaterat att följande villkor är uppfyllda:

- a) Utfärdandet av utredningsordern är nödvändigt och proportionellt med avseende på de förfaranden som avses i artikel 4 och med beaktande av den misstänkta eller tilltalade personens rättigheter, och
- b) den eller de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern kunde ha begärts under samma förutsättningar i ett liknande inhemskt ärende.”

- 7 Artikel 24 i direktivet har rubriken ”Hörande genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring”. Artikel 24.1 föreskrivs följande:

”Om en person befinner sig på en verkställande medlemsstats territorium och ska höras som vittne eller sakkunnig av den utfärdande medlemsstatens behöriga myndigheter får den utfärdande myndigheten utfärda en utredningsorder i syfte att låta höra vittnet eller den sakkunnige genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring i enlighet med punkterna 5–7.

Den utfärdande myndigheten får också utfärda en utredningsorder i syfte att höra en misstänkt eller tilltalad person genom videokonferens eller annan ljud- och bildöverföring.”

Direktiv 2016/343

- 8 Enligt skäl 9 i direktiv 2016/343 är ”[s]yftet med detta direktiv ... att stärka rätten till en rättvis rättegång i straffrättsliga förfaranden genom att föreskriva gemensamma minimiregler avseende vissa aspekter av oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången”.

- 9 Artikel 8 i direktiv 2016/343 har rubriken ”Rätt att närvara vid rättegången”. Artikel 8.1 och 8.2 föreskriver följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade har rätt att närvara vid sin egen rättegång.

2. Medlemsstaterna får föreskriva att en rättegång som kan leda till ett avgörande om en misstänkts eller tilltalads skuld eller oskuld får hållas i dennes utemål, om

- a) den misstänkte eller tilltalade i rätt tid har underrättats om rättegången och konsekvenserna av utevaro, eller om
- b) den misstänkte eller tilltalade, efter att ha blivit underrättad om rättegången, företräds av en försvarare med fullmakt som utsetts av antingen den misstänkte eller tilltalade eller av staten.”

Lettisk rätt

10 Artikel 140 i Kriminālprocesa likums (straffprocesslagen) har följande lydelse:

”1. Den som ansvarar för förfarandet får företa processhandlingar med hjälp av tekniska hjälpmedel (telefonkonferens, videokonferens) om så krävs med hänsyn till de intressen som föreligger i brottmålet.

2. När en processhandling företas med hjälp av tekniska hjälpmedel ska det säkerställas att den som ansvarar för förfarandet och de personer som medverkar i processhandlingen, och som befinner sig i andra lokaler eller byggnader, kan höra varandra under en telefonkonferens och se och höra varandra under en videokonferens.

2¹. I det fall som avses i punkt 2 i denna artikel, ska den som ansvarar för förfarandet bemyndiga – eller ge i uppdrag åt chefen för den inrättning som finns på den andra plats där processhandlingen ska företas att bemyndiga – en person som ska säkerställa genomförandet av processhandlingen på den plats där den genomförs (nedan kallad den bemyndigade personen).

...

5. Den bemyndigade personen ska kontrollera och intyga identiteten på de personer som medverkar i processhandlingen men som inte befinner sig i samma lokal som den som ansvarar för förfarandet.

...

7. Den bemyndigade personen ska utfärda ett intyg med uppgift om plats, datum och klockslag för processhandlingen, hans eller hennes befattning, förnamn och efternamn, identitets- och adressuppgifter för var och en av de personer som befinner sig på platsen där processhandlingen ska företas, samt de upplysningar som lämnats till de personerna, när lagen föreskriver ansvar vid underlåtenhet att fullgöra sina förpliktelser. De personerna som mottagit upplysningar bekräftar genom underskrift att de har mottagit denna information. Intyget ska även innehålla uppgifter om eventuella avbrott under processhandlingen och tidpunkt då processhandlingen avslutades. Intyget ska undertecknas av alla personer som är närvarande på den plats där processhandlingen företas och det ska därefter skickas till den som ansvarar för förfarandet för att föras in i protokollet för processhandlingen.

7¹. Vad som sägs i punkterna 2¹, 5 och 7 i denna artikel behöver inte tillämpas när den som ansvarar för förfarandet med hjälp av tekniska hjälpmedel kan försäkra sig om identiteten på de personer som befinner sig i andra lokaler eller byggnader.

...”

11 I artikel 463.1 och 463.2 i straffprocesslagen föreskrivs följande:

- ”1. Den tilltalade måste delta i brottmålsprocessen.
2. Om den tilltalade inte inställer sig vid förhandlingen skjuts brottmålsprocessen upp.”

12 I artikel 464 i denna lag föreskrivs följande:

”1. En domstol får döma i ett brottmål avseende mindre allvarliga brott (förseelser) samt brott som kan leda till fängelse i högst fem år utan att den tilltalade är närvarande vid förhandlingen, om den tilltalade utan giltiga skäl upprepade gånger inte inställer sig vid förhandlingen eller om han eller hon framställer en begäran om att domstolen ska meddela dom i brottmålet i hans eller hennes frånvaro.

2. Ett brottmål kan avgöras utan medverkan av den tilltalade om han eller hon lider av en allvarlig sjukdom som hindrar honom eller henne från att delta i förfarandet.

3. Ett brottmål med flera tilltalade kan prövas utan att en av dem deltar, om förhandlingen avser en del av anklagelserna mot de andra tilltalade, om det inte är nödvändigt att denna tilltalade är närvarande vid förhandlingen och om den personen har underrättat domstolen om att han eller hon inte önskar delta i förhandlingen i fråga.”

13 I artikel 465.1 i samma lag föreskrivs följande:

”Ett brottmål kan avgöras av domstol i den tilltalades utevaro (*in absentia*) i något av följande fall:

- 1) Det är okänd var den tilltalade befinner sig, vilket nämns i upplysningarna om resultatet av efterforskningarna.
- 2) Den tilltalade befinner sig utomlands, och det är inte möjligt att se till att han eller hon inställer sig inför domstolen.”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-255/23

14 Åtal väcktes vid Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål, Lettland), som är den hänskjutande domstolen, mot bland annat E, för grov penningtvätt. E är litauisk medborgare och bosatt i Litauen.

15 Vid förhandlingen den 22 september 2022 invände åklagarmyndigheten, med anledning av en begäran från E, mot att E skulle delta i förhandling på distans genom videokonferens. Den hänvisade till artikel 140.7¹ i straffprocesslagen, såsom den tolkats av Augstākā tiesas (Högsta domstolen, Lettland) (brottmålsavdelningen i plenum) i ett avgörande av den 4 november 2021.

16 Den 16 oktober 2022 begärde E:s försvarare att den hänskjutande domstolen skulle fråga EU-domstolen om tolkningen av bestämmelserna i direktiv 2014/41 för att få preciserat vilken rätt E har att delta i domstolsprocessen på distans med hjälp av tekniska hjälpmedel.

- 17 Den hänskjutande domstolen har angett att artikel 140.7¹ i straffprocesslagen utvidgar möjligheterna att vidta processhandlingar på distans och att den nationella lagstiftaren genom detta tillägg till lagen har avsett att främja användningen av tekniska hjälpmedel i det straffrättsliga förfarandet genom att rationalisera och förenkla detta, särskilt när parterna befinner sig i olika städer eller länder.
- 18 Enligt den hänskjutande domstolen innebär den tolkning av artikel 140.7¹ i straffprocesslagen som gjorts av Augstākā tiesas (Högsta domstolen) (brottmålsavdelningen i plenum) att om en part i förfarandet inte befinner sig inom Republiken Lettlands jurisdiktion, det vill säga på det nationella territoriet, är det endast möjligt att använda tekniska hjälpmedel för att utföra en processhandling genom en europeisk utredningsorder eller något annat instrument för rättsligt samarbete. En person som är bosatt i ett annat land än Lettland och som är åtalad kan således inte på distans delta i en förhandling med tekniska medel, även om vederbörande passivt deltar i det straffrättsliga förfarandet.
- 19 Eftersom E är bosatt i Litauen förutsätter hans deltagande på distans, med tekniska hjälpmedel, i de rättsliga förfarandena i Lettland att den lettiska domstolen begär att den litauiska domstolen, inom ramen för en europeisk utredningsorder, ska säkerställa möjligheten att delta på distans under lång tid. Med hänsyn till tidsåtgången och kostnaden för att verkställa utredningsordern anser den hänskjutande domstolen att utfärdandet av en europeisk utredningsorder i syfte att säkerställa den tilltalades passiva deltagande i förhandlingarna inte är proportionerligt i den mening som avses i artikel 6 i direktiv 2014/41.
- 20 Eftersom E anklagas för grov penningtvätt är det, med hänsyn till brottets svårighetsgrad, obligatoriskt att delta vid prövningen av bevisningen avseende anklagelsen, även om han inte önskar delta i förhandlingarna. Med hänsyn till den tolkning som Augstākā tiesa (Högsta domstolen) (brottmålsavdelningen i plenum) gjort, är E vid prövningen av denna bevisning skyldig att antingen regelbundet och under lång tid närvara vid förhandlingarna i Lettland eller begära att den litauiska domstolen inom ramen för en europeisk utredningsorder gör det möjligt för honom att på distans delta i förhandlingen under lång tid.
- 21 Eftersom den hänskjutande domstolen hyser tvivel om huruvida direktiv 2014/41 är tillämpligt på en tilltalad persons deltagande i förhandlingar under vilka han eller hon inte hörs, beslutade Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål) att ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
 - ”1) Är en lagstiftning i en medlemsstat som, utan att en europeisk utredningsorder utfärdas, gör det möjligt för en person som är bosatt i en annan medlemsstat att medverka genom videokonferens i genomförandet av ett domstolsförfarande, i egenskap av tilltalad, när den tilltalade inte ska höras i det skedet av domstolsförhandlingen, och det således inte ska ske någon bevisupptagning, under förutsättning att den som ansvarar för förfarandet i den medlemsstat där rättegången hålls har möjlighet att genom tekniska hjälpmedel försäkra sig om identiteten på den person som befinner sig i den andra medlemsstaten och att den personens rätt till försvar och bistånd av tolk säkerställs, förenlig med artiklarna 1.1, 6.1 a och 24.1 andra stycket i direktiv 2014/41?
 - 2) Om fråga 1 besvaras jakande, skulle ett samtycke från den person som ska höras kunna utgöra ett kriterium, eller ett självständigt eller kompletterande förhandskrav, för att den person som ska höras i samband med genomförandet av en domstolsförhandling där ingen bevisupptagning ska ske ska få medverka genom videokonferens, om den som ansvarar för

förfarandet i den medlemsstat där rättegången hålls har möjlighet att genom tekniska hjälpmedel försäkra sig om identiteten på den person som befinner sig i den andra medlemsstaten och att den personens rätt till försvar och bistånd av tolk säkerställs?”

- 22 Den hänskjutande domstolen har angett att det vid den tidpunkt då begäran om förhandsavgörande framställdes återstår cirka 60 vittnesmål som inte avser anklagelsen mot E. Det skulle emellertid vara betydligt svårare för den hänskjutande domstolen att avgöra det nationella målet inom rimlig tid om den beslutade att vilandeförklara målet. Den hänskjutande domstolen anser följaktligen att den kan fortsätta det rättsliga förfarandet, åtminstone så länge som den bevisning som ligger till grund för E:s anklagelse inte har prövats och hans närvaro inte är obligatorisk.
- 23 Domstolen skickade den 7 mars 2024 en begäran om klarlägganden inom ramen för detta mål till den hänskjutande domstolen i enlighet med artikel 101 i dess rättegångsregler. Den hänskjutande domstolen svarade genom skrivelse som inkom till domstolens kansli den 21 mars 2024 att samtliga vittnen som hade kallats av åklagarmyndigheten och de vittnen som hade kallats av försvaret hade hörts. I synnerhet har de olika förhandlingarna gjort det möjligt att förhöra tolv vittnen, vilkas vittnesmål är relevanta för att styrka den tilltalades skuld. Den tilltalade har vid dessa förhandlingar deltagit både personligen och på distans genom videokonferens.

Mål C-285/23

- 24 Åtal väcktes vid Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål), som är den hänskjutande domstolen, mot bland annat A, en tysk medborgare, för organiserat grovt bedrägeri och organiserad grov penningtvätt. Dessa gärningar utgör brott och kan medföra frihetsstraff.
- 25 De gärningar som A anklagas för utgör brott enligt lettisk rätt. Mot bakgrund av denna kvalifikation och den omständigheten att villkoren i artikel 465 i straffprocesslagen för att avgöra ett brottmål i den tilltalades utervaro inte är uppfyllda, följer det av artiklarna 463 och 464 i samma lag att en rättegång utan den tilltalades medverkan inte är möjlig och att hans närvaro är obligatorisk.
- 26 A och hans ombud informerade den hänskjutande domstolen om vissa omständigheter, bland annat avseende A:s ålder och personliga förhållanden och familjesituation, som hindrade honom från att personligen närvara vid de flesta förhandlingar i det aktuella målet. Eftersom han inte har för avsikt att undandra sig rättvisan vill han närvara vid rättegången, men genom videokonferens från Tyskland.
- 27 Såväl den europeiska utredningsordern från den hänskjutande domstolen som begäran om rättslig hjälp från det lettiska justitieministeriet har avslagits av de behöriga tyska myndigheterna. De har uppgett att det inte var möjligt att verkställa utredningsordern, eftersom det som begärdes inte var att en utredningsåtgärd skulle verkställas, utan att den tilltalade skulle kunna delta i en förhandling via videokonferens. När det gäller en begäran om rättslig hjälp finns det inte heller någon rättslig grund för att medge deltagande i förfarandet genom videokonferens. Enligt tysk rätt måste den tilltalade vara fysiskt närvarande vid rättegången. Deltagande på distans genom videokonferens strider mot de grundläggande principerna i tysk rätt.

- 28 Enligt de preciseringar som gjordes i det beslut som meddelades av Augstākā tiesa (Högsta domstolen) (brottmålsavdelningen i plenum) den 4 november 2021 är lettisk domstols behörighet, med hänsyn till straffprocesslagens territoriella tillämpningsområde, begränsad till det nationella territoriet. Därför är det endast möjligt att hålla en videokonferens utan internationell rättslig hjälp om processåtgärden sker i lettisk domstol.
- 29 Den hänskjutande domstolen hyser emellertid tvivel om huruvida ett hörande av en tilltalad genom videokonferens, såsom föreskrivs i artikel 24.1 i direktiv 2014/41, omfattar denna persons deltagande i det straffrättsliga förfarandet, inbegripet rätten att närvara vid och följa förhandlingen. Den hänskjutande domstolen vill även få klarhet i huruvida artikel 8.1 i direktiv 2016/343 stadfäster rätten för den tilltalade att delta i det straffrättsliga förfarandet genom videokonferens från sin hemvistmedlemsstat.
- 30 Mot denna bakgrund beslutade Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål) att ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 24.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området tolkas så, att hörandet av en tilltalad person genom videokonferens även innefattar att den tilltalade medverkar i rättegången i ett brottmål i en annan medlemsstat genom videokonferens från den medlemsstat där den tilltalade är bosatt?
 - 2) Ska artikel 8.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden tolkas så, att den tilltalades rätt att närvara vid den muntliga delen av förfarandet även kan säkerställas genom att den tilltalade medverkar i rättegången i ett brottmål som genomförs i en annan medlemsstat genom videokonferens från den stat där han eller hon är bosatt?
 - 3) Är den tilltalades medverkan i rättegången i ett mål som genomförs i en annan medlemsstat genom videokonferens från den medlemsstat där han eller hon är bosatt, att likställa med att han eller hon är fysiskt närvarande vid förhandlingen i domstolen i den medlemsstat där målet genomförs?
 - 4) För det fallet att svaret på frågorna 1 och/eller 2 är jakande, får då videokonferensen bara anordnas med hjälp av de behöriga myndigheterna i medlemsstaten?
 - 5) För det fallet att svaret på fråga 4 är nekande, får då domstolen i den medlemsstat där målet genomförs ta direktkontakt med en tilltalad som befinner sig i en annan medlemsstat och skicka en länk till honom eller henne för att han eller hon ska kunna ansluta sig till videokonferensen?
 - 6) Är ett anordnande av en videokonferens utan medverkan av de behöriga myndigheterna i medlemsstaten oförenligt med det gemensamma området med frihet, säkerhet och rättvisa i unionen?”
- 31 Den hänskjutande domstolen anser att eftersom den fråga som ska avgöras mot bakgrund av unionsrätten endast avser den form i vilken den tilltalade, det vill säga personligen eller via videokonferens, är delaktig, är det möjligt för honom eller henne att, i avvaktan på ett förhandsavgörande, fortsätta handläggningen av målet på det sätt som hittills har skett, i A:s

fysiska närvaro. Detta innebär enligt den hänskjutande domstolen inte att den tilltalades rätt att få sin sak prövad inom skälig tid, i enlighet med artikel 47 andra stycket i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, åsidosätts i det nationella straffrättsliga förfarandet. Målet har därför inte vilandeförklarats.

Förfarandet vid domstolen

- 32 Genom beslut av den 14 juni 2023 förenades målen C-255/23 och C-285/23 vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.
- 33 Med hänsyn till de ställda frågornas art beslutade domstolens ordförande emellertid den 14 juni 2023 att målen C-255/23 och C-285/23 skulle handläggas med förtur i enlighet med artikel 53.3 i rättegångsreglerna.
- 34 Däremot avtog domstolens ordförande, efter att ha hört referenten och generaladvokaten, genom beslut av den 21 juli 2023 ansökan från den hänskjutande domstolen i mål C-285/23, enligt artikel 105.1 i rättegångsreglerna, om att målet skulle handläggas skyndsamt.

Prövning av tolkningsfrågorna

- 35 Enligt fast rättspraxis inrättas genom artikel 267 FEUF en dialog mellan EU-domstolen och domstolarna i medlemsstaterna, i syfte att garantera en enhetlig tolkning av unionsrätten och därigenom göra det möjligt att säkerställa unionsrättens koherens, fulla verkan och autonomi samt, i slutändan, den specifika karaktären hos den rättsordning som inrättats genom fördragen (dom av den 17 maj 2023, BK och ZhP (Delvis vilandeförklaring av det nationella målet), C-176/22, EU:C:2023:416, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 36 En dom som meddelats i ett sådant förfarande är således bindande för den nationella domstolen vad gäller tolkningen av unionsrätten vid avgörandet av det mål som den ska pröva (dom av den 17 maj 2023, BK och ZhP (Delvis vilandeförklaring av det nationella målet), C-176/22, EU:C:2023:416, punkt 27).
- 37 Att upprätthålla förfarandets ändamålsenliga verkan görs inte i praktiken omöjligt eller orimligt svårt genom en nationell bestämmelse som medger att man mellan den dag då en begäran om förhandsavgörande framställs till EU-domstolen och den dag då EU-domstolen genom beslut eller dom besvarar denna begäran fortsätter handläggningen av det nationella målet för att vidta processuella åtgärder som den hänskjutande domstolen anser vara nödvändiga och som avser aspekter utan samband med tolkningsfrågorna, det vill säga processuella åtgärder som inte är av sådan art att de hindrar den hänskjutande domstolen från att inom ramen för det nationella målet följa EU-domstolens beslut eller dom (dom av den 17 maj 2023, BK och ZhP (Delvis vilandeförklaring av det nationella målet), C-176/22, EU:C:2023:416, punkt 28).
- 38 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen i mål C-255/23 angett att den, trots sin begäran om förhandsavgörande, inte vilandeförklarat målet och att den har fortsatt de förhandlingar vid vilka E deltog både personligen och på distans genom videokonferens. När det gäller mål C-285/23 har den hänskjutande domstolen preciserat att den inte heller vilandeförklarat förfarandet och att den avsåg att fortsätta förhandlingarna i A:s fysiska närvaro. Sådana processåtgärder, som bland annat omfattar prövningen av den bevisning som ligger till grund för anklagelsen mot de tilltalade, kan emellertid medföra att tolkningsfrågorna om möjligheten för

den tilltalade att delta i förfarandet genom videokonferens förlorar sitt föremål och intresse i de nationella målen och kan således hindra den hänskjutande domstolen från att i de nationella målen rätta sig efter EU-domstolens beslut att besvara begäran om förhandsavgörande.

- 39 Det ska i detta hänseende erinras om att domstolen inte är behörig att i mål om förhandsavgörande ge svar som endast har en rådgivande verkan (dom av den 16 juni 2015, Gauweiler m.fl., C-62/14, EU:C:2015:400, punkt 12).
- 40 I artikel 23 första stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol föreskrivs dessutom att en begäran om förhandsavgörande skjuter upp handläggningen av det nationella målet. Det är visserligen riktigt att domstolen under särskilda omständigheter har godtagit undantag för detta ändamål, men såsom framgår av den rättspraxis som punkt 37 ovan hänvisar till, gäller detta under förutsättning att dessa undantag inte undergräver den ändamålsenliga verkan av den samarbetsmekanism som föreskrivs i artikel 267 FEUF. I förevarande fall skulle det strida mot denna ändamålsenliga verkan om de frågor som ställts i målen C-255/23 och C-285/23 förklarades kunna tas upp till sakprövning, eftersom den hänskjutande domstolen efter det att den begärde förhandsavgörande fortsatte de nationella förfarandena och vidtog processåtgärder som berördes av de frågor som ställts.
- 41 Mot bakgrund av det ovan anförda finns det inte anledning att besvara tolkningsfrågorna i målen C-255/23 och C-285/23.

Rättegångskostnader

- 42 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (sjätte avdelningen) följande:

Det finns inte anledning att pröva de begäran om förhandsavgörande som har framställts av Ekonomisko lietu tiesa (Domstolen för ekonomiska mål, Lettland) genom beslut av den 28 mars 2023 och den 21 april 2023.

Underskrifter